

TELEGRAFUL ROMÂNULUI

Nr. 28. ANUL XIV.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: joi și duminică. — Prenumeratiunea se face în Săbiu la espeditorul foiei pe afară la c. r. poste, cu bani gați prin scrisori francate, adresate către espeditor. Prețitul prenumeratiunei pentru Săbiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte părți ale Transilvaniei și pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țeri străine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Săbiu, în 10/22 Aprilie 1866.

Inseratele se plătesc pentru întreaga oră cu 7. cr. sirulu cu litero mici, pentru o două oră cu 5 1/2 cr. și pentru a trei repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Evenimente politice.

Săbiu în 9 Aprilie.

Scirile cele mai próspele dela Pest'a ne spunu că adres'a din urma a casei deputaților în 17 Aprilie n. eră încă obiectulu unei seriose desbateri în cas'a magnatiloru.

Coresp. pestanu dela Hrmztg asigură că cu câtu se desvôlta mai tare cris'a de resboiu cu atât'a cresc sperantiile în cercurile ablegatiloru în Pest'a. Se dice că cele dorite și déca nu se voru realizá în forma, după cum se dorescu, se voru realizá totusi în esentia. În legatura cu acést'a sa amintim și impregiurarea, ca la stramutarea dietei în museulu celu nou au facutu impresiune placuta fotoliurile ce le aflara acolo și cari îndreptatiescu cu atâtu mai multu, ca diet'a în curendu va sa aiba dinainte-si o reprezentantia respundiatóre a regimului.

Respunsulu Prussiei la not'a austriaca din 7 Aprilie s'a predata în 17 Aprilie. Telegramel del Berlinu se unescu tóte întrucea, ca respunsulu nu e aspru și déca e și refusat ori totusi cuprinde și locuri cari arata, ca se potu incepe nisce negociári pacinice. Alte telegramel totu din acea di și totu din Berlinu asigură că armările în Prussi'a încă nu au incetatu, ba se spune că Prussi'a în dilele din urma au cumparatu în Hamburg 60 mii de mági de plumbu și ca au speditu la Mecklenburg 1800 de cai, cumperati pentru artileria și trenuri. Despre Bavari'a se dice acum că s'a facutu mijlocitóre între cele două puteri mari și din partea Austriei aru fi și primitu depeșe declaratórie, ca aru avé cugetu de a desarmá; Prussi'a însă au refusat o atare declaratiune.

Coresp. vienesu dela Hamburger Nachrichten telegraféza: că Bavari'a, Hannover și Saxoni'a si-a datu consimțimentulu la parlamentulu și reformele federatiunei germane proiectate de Prussi'a, pre lângă condițiunea că interesele lor conservative remanu nevatemate. La acesta adaugé Zkft: scirea acést'a intaresce presupunerea noastră că Bavari'a se invoiescu cu proiectulu lui Bismark, pen-truca astépta sa-i crésca influența în Germani'a de média di, Hannover și Saxoni'a însă trebuie sa se invoiescu pen-truca se afla în sfer'a puterei prussiane și la casu candu nu s'aru invoi, aru fi amenințata din partea Prussiei esistinti'a lorú cá state.

Din Petersburgu cetim că în 16 Aprilie n. după ce si-a terminatu Imperatulu preumblarea în grădin'a de véra, toc-m'a candu eră sa se urce în caru, óre cine necunoscutu puscă cu unu pistolu asupra-i. Imperatulu au remasu nevatematu și vinovatulu s'a arestatu. Faptulu acést'a după o alta scire telegrafica nu s'aru vedé a fi singuru de sine, pen-truca cetim că la cererea bar. Budberg ambasadorulu rusescu la curtea din Parisu, s'a arestatu mai multi poloni emegrati aflători în Parisu.

Diuarele cele mai próspele și romane și straine suntu pline de sciri seriose din Romani'a. Conflictulu din Iasi se constateza și ce e mai durerosu este, că, după catu suntemu informati din diuarie, în fruntea inamicilor țerei se află și unu prelatu romanu. „Romanulu“ ne spune că „aginti muscalesci, fratii Moruzi din care unulu supusu rusescu, cumnatulu lorú Rosnoveanu, sositu ad hoc de cate-va dile din Odes'a, fratii Aslanu, cecessionari și aginti devotati ai Domnitoriului caditu, Mitropolitulu ale cărui relatiuni cu aginti ruzsi erau cunoscute și contr'a cărui'a guvernulu luase mesuri de privegiare, Latiescu Rober arnautu și alții asemenea ómeni erau capii miscărei“. Stefanu Goleșcu pref. din Iasi se dice acolo mai departe, a adresatu în 3/15 diminéti'a o nota către consululu rusescu și o copia după dens'a tuturor agintiloru ai puteriloru garanti, despre lucrările ce sa facea de acei straini.

Totu din acelu diuaru se vede că not'a carea cercă cu deosebire intrevenirea consulului rusu spre a decide pre Moruzi a e-si din țiera catu mai ingraba, au fostu fără resultatu, căci mai la vale cetim, că o órda, cea mai mare parte de straini, armata cu puscii ciomege și petri au provocatu o turburare, tragendu asup'r'a ostirei, din palatulu Rasnoveanului, în carele s'a fostu retrasu ord'a. Ostirea numai după ce vediu că cu binele nu suntu de a se imblândi provocatórii de rescóla au facutu intrebuintiare de puterea ei. După cum vedemu din o a două nota adresata de către Pref. Iasilorú

dlu Stefanu Goleșcu, ostirea româna a provocatu pe resculati prin gen. Davila, capit. Costișescu și capitanulu Pilatu la mulcomire. După acést'a au cercatu a-i spăria dându mai multe focuri în ventu. Ne folosindu tóte aceste au inceputu a trage la carne și în o jumătate de óra au fostu toti imprasciati, lasandu 15 morti și 25 răniti între cesti din urma și Metropolitanulu. Moruzi, după cum amu fostu atinsu în nrulu trecut, au scapatu în Russi'a. Pe câtu au pututu pune Guvernulu mân'a dintre aginti ruzsi i-a arestatu. Mitropolitulu este datu în judecata. Liniscea nu s'a mai turburatu și poporul au urmatu a votá pentru Carolu I. — N. Fr. Bl. cu datulu de 17 Aprilie aduce unu telegramu din Bucuresci, din care se vede, că din partea Rusiei s'a datu guvernului provisoriu o nota, prin care cere satisfacere pentru mesurile luate contra supusiloru ruzesci.

În mijloculu acestor sciri turbulente din Romani'a avemu și un'a de natura cu totul pacinica. Acést'a e mesurile ce vedemu că au luat guvernulu de acolo pentru întocmirea unei gramatici și dictionariu român. Noi publicám mai la vale de astadata referatulu ministrului de instructiunea publica în asta privintia.

Cu privire la organizarea sinódelorú parohiale.

Brasiovu 6 Aprilie 1866. La noi încă din duminică Florielorú în 20 Martiu s'a fostu prevestitu prin rostrulu Parochului, ce a slugitu st. Liturgiá în biseric'a santului Nicolae: că la duminică Tomei, séu în 3 Aprilie, se va tine sinodu parochialu; cu scopu spre a se reorganizá comun'a bisericésca, respective reprezentanti'a bisericei, conformu canónelorú decretate în sinodulu eparchialu, tinutu în Săbiu la anulu downului 1864, la capu I. §fii 23, 24 până § 35.

S'au facutu pregatirile cuvinióse, s'au conscris totu crestini, câtu conformu § 23 au dreptu de alegatori, s'au impartitu prin tati de vecini de tempuriu la toti cei conscrisi bilete tiparite cu rubrice, cu acea provocare: că fia-care sa aléga, și după conștiința s'a sa insemneze pre acelu biletu din sinulu membriloru sinodului câte 20 de crestini, cari prin cunoscutulu lorú zelu pen-tru înaintarea înfloririi bisericei și a scólorú nóstre meritéza a intrá în comitetulu sinodului parochialu, și câte 4 membri ai episcopii séu curatorii, și apoi sa vina în duminică Tomei la serbarea chemárei duchului santu, că după finitulú liturgiei sa se póta face alegerile.

Cu nerabdare s'a asteptatu duminică Tomei; numerulu celu mare alu crestinelorú prin venirea s'a la biseric'a a doveditu, că scie sa pretinúca acestu dreptu frumosu constitutiunалу alu bisericei nóstre.

Dar câtu de nestemperata ni-a fostu asteptarea, atâtu de amara desilusionarea, candu audiramu pe parochulu, care, fiindu de rundu slugiá sant'a Liturgiá, că înainte de darea opustului declará din usi'a imperatésca a altariului: că tinerea sinodului parochialu canta sa se amane încă două septemâni, adeca până la 17 Aprilie, séu până la a trei'a duminică după Pasci. Și acést'a căci s'aru fi luatú sciința, că unii membrii alegatori aru fi venitú turburati cu inimile la soboru, din cauza, că li s'aru fi impartitu bilete cu nume, ce nu eră dupre conștiința sea.

Déca acést'a va fi fostu motivulu machnirii lorú, atunci amânarea sinodului este de sine justificata, și a fostu pré întielépta, căci alegerea trebuie sa fia libera, cara nu impusa. Dar me temu sa nu fia fostu alte motive la turburarea spiritelorú.

Sa dea Ddiu, dle redactoru, că organizarea facenda în 17 Aprilie sa fia incununata de unu succesu mai îmbucuratoriu decâtu cea din 3 Aprilie. Io însă suntú Tom'a necredinciosulu. Pesimismulu meu se întemeiéza pre cunoscinti'a de omu, ce mi-amu castigatú prin esperiintia trista și din istoria.

Póte sa escitezú zimbirea cetitoriloru Telegrafului, de voui cumpará nisce lucruri mici cu lucruri mari; dar ce sa-i faci istorici, déca ea se repetiescu numai în lucruri mari, ci și în lucruri mici, uti figura docet, fiindu și aci și colo actorii totu ómeni nedesbracati de patimi?

Republic'a patriciloru romani, ai acestorú aristocratú superbi, a caditu de nu i se mai cunósce nici urm'a. Caus'a a fostu, că

acești patricii impetrită cu inimă nu s'au pututu înaltă, trasi fiindă de plumbul egoismului castei lor, la acea marime a cugetărilor Gracilor, pentru că sa face dreptate și poporului romanu său plebi, cum i dicea, din ogorele, pamenturilo publice, castigate cu pretiulu sangelui și alu saraciei lui. De unde a urmatu latifundia, ce au perdtu pe Itali'a. Scii ca luptele între patricii și plebei se intindu necontentitu, că unu firu rosu dela isgonirea Regiloru pâna la Cicerone și Iuliu Cesaru, și ca acelea lupte civile s'au finitu cu dictatur'a și uciderea lui Iuliu Cesariu, ca pre ruinele republicei patriciane a urmatu Monarchismulu lui Augustu, Cesarismulu lui Tiberiu, tiranismulu lui Caligul'a și a lui Nerone.

Cine e în cursulu evenimentelor de astăzi vede, ca această istoria se repetiese și acum în mare și în micu. În diet'a Ungariei, unde magiarii voru să suprematizeze pe alte nationalități conlocuitoare; în Galiti'a, unde polonii nu voru sa audia de drepturi egali ale rusinilor. Pretutindine acelasi spirit de patriciu, de aristocratu, de casta.

Dupa aceste premise sa venim la obiectu. Comun'a bisericăscă dela st. Nicolae este compusa din cetatiani muncitori, mesteri, macelari bogati, din negutiatori, cari acești din urma suntu puțin numerosi la st. Nicolau, avendu cei din cetate o capela propria.

Dta scii, ca romanulu conceptulu *negutiatoriu* 'lu da cu vorb'a *grecu*, cu acést'a elu nu voiesce sa dica, ca dora romanulu facutu *negutiatoriu*, aru fi *grecu* catasto de origine, ci, sa luăm aminte, romanulu din poporu, patitu și friptu, candu *negutiatorulu* român i dice *grecu*, elu va sa arate, ca indata ce romanulu s'a facutu *negutiatoru*, seu *beamter*, numai decātu si separăza interesulu său de alu mamei natiuni, se lăpeda de cei îmbracati în albu; elu acum numai este *bauer*, e domnu, e *negutiatoru*, e de alta casta, patriciu nu plebeu. Esemplu viu avemu pe *negutiatorii* romani din Sebesiu. cari, afara de o unica exceptiune laudabila, că greci, votara cu sasi pentru deputatu sasu în contra deputatulu romanu.

Acestu spirit de separatistiu de patriciani aristocrati, de casta a cuprinsu și pe minoritatea crestinilor nostri *negutiatori* din comun'a bisericăscă dela santulu Nicolau.

Ei nu voru (se pôte ? R.) sa se reorganizeze pre bas'a constitutiunei canonice a bisericei acésta comuna bisericăscă; ei nu voru că, conform § 23 sa ia parte la administrarea averei bisericei, a fundurilor scôlei prin alesii sei, fia-care parochianu, care e crestinu de sine statatoriu, cu fric'a lui Ddieu, implinesce poruncile ddieesci, și bisericesci, și contribue și elu cu cretarii sei la înmultirea averei bisericești și scolare; nu voru că membrii comitetulu parochialu sa se aléga numai pre siese ani de-si se potu realege; nu voru, că comitetulu parochialu sa-si dea socotelile înainte sinodulu parochialu pe totu anulu.

Și ce voru ? Domniloru voru că sa remana și pe venitoriu organizati cum au fostu și cum suntu, căci asi'a e bine !

Și cum au fostu și suntu organizate reprezentatiunile dela biserice, chimate a administră averea bisericăscă, inchinata, de crestini cei cu zelu pentru tinerea în flóre a biserice și a scôlei ? Dni'a ta, Die redactoru, care siedi în centrulu natiunei cercuspecte per escelentiam, trebuie sa scii cum suntu organizate și cum se întregescu și astadi comunitățile seu sutasii de prin comunele civili sasesci fia câtu de multu amestecate cu civi de alta nationalitate. Candu adeca sutasii perdu din sinulu seu prin mórte seu într'altu modu pe verunu membru óreare, civii seu burgarii adunati spre alegere nu potu alege din sinulu massei totoruru burgariloru pe cine voru voi dupre bun'a sciintia și cunoscintia a loru; ci trebue sa aléga din numerulu ternariu, ce li-lu impune, alesu din sinulu seu de respectiv'a comunitate seu de sutasi.

Eaca dupre acestu calapodu suntu alesii și reprezentantii bisericei santulu Nicolau. Se alege adeca și se întregesce prin numerulu de trei, propusi de reprezentatiune din mijloculu acestor'a; se alegu pe viétia; de darea socoteliloru înainte poporulu parochialu nu e vorba; unu bilanliu, revediatu de protopopulu, este tóta treb'a.

Apoi i audi pe ai nostri plangendu-se de puținulu simtiu de dreptate a conlocutoriloru sasi, dicendu : ca ce feliu de comunitate este aceea, în care poporatiunea romana, ce face jumetatea cea mai mare din intrég'a poporatiune a comunității civili a Brasiovulu sa fia reprezentata numai prin câti-va romani, alesii și acesti'a de sutasii sasi, apretiuindu-i mai multa dupre simtieminte indiferente, sa nu dicu inimice, decātu dupre zelu nationalu romanescu.

Cu organizarea acést'a ni s'a datu ocaziune binevenita, că sa ne aratăm și noi simtiulu de dreptate câtra ai nostri. Sa învetiamu deci a fi drepti mai antâiu câtra fratii nostri de unu sange, de o natiune, că cari impreuna amu suferitu legionulu de asupriri și nedreptăți, și apoi numai atunci vemu avé dreptu a cere cu totii dela sasi și dela magiari, că sa fia mai drepti fatia cu justele nostre pretentiuni în spiritulu egalei îndreptăți, a frătiității și dreptății, proclamate de pre tronulu Majestății Sele Imperatulu, tatalu tuturoru popóreloru Sale.

Altmintrelea vomu statorî unu principiu, cu cari natiunile con-

locuitoare ne voru plesni în fatia pururea ori de câte-ori vomu cere dela densii, că sa fia mai drepti câtra noi toti.

Biserice'a gr. or. româna din Bucovin'a în diet'a din anulu acést'a a scosu unu tipetu de durere prin rostrulu celu elocentu alu Dlu dep. Georgiu de Hormuzachi (vedi Telegr. Nr. 25 și 26), cu în acea biserică gr. or. înzestrata cu sute de monastiri de daroitari romani, Domnitari și boeri, carea are unu fundu bisericescu de mai multe milióne, din caus'a organizatiunei sale cei anticanonice, au ajunsu bisericile de pela mositele episcopesci, scôlele în starea cea mai deplorabila. Se pare ca cu acést'a că și candu aru fi voitu a conjură cerulu : că sa le tramita pe unu Moisi, că sa le scape biseric'a din robia Egiptulu.

Noua ni s'a ivitu acestu Moisi, noue ni s'a aretatu calea ce duce la pamentulu fagaduintiei, dupa care a insetatu atâti'a seculi mosii și parintii nostri.

În biseric'a Bucovinei clericali au interesu, cum se pare, că sa remana biseric'a neorganizata în statu quo, și sa nu ia și mireni parte la administrarea și controlarea averei bisericesci și scolare; perhorescendu acést'a prin dis'a : ca e unu calvinismu. La noi din contra mireni staruescu — celu puțin aiici — a împedecă reorganizarea sinodulu parochialu în spiritulu frătiității crestinesci.

Dela ambele comune bisericesci române din Brasiovu, cari prin iniciativ'a, ce au luat spre a întemeia laudat'a Asociatiune a femeiloru romane, spre a întemeia unu gimnasiu plenariu confesiunali și natiunali, au meritatu bine de natiunea romana intréga, amu puté asteptá cu drépta ratiune, că ele sa fi premersu seu sa premérga cu esemplulu seu și întru reorganizarea comunelor bisericesci seu a sinódeloru parochiali. Cu atâti'a mai vertosu, ca, pe câtu s'a pututu convinge fia-care dia rarele adunări de reprezentanti cu corpurile profesoralu, suntému anca puțin dedati cu parlamentarismulu. Ajunge că nescine sa nu consimtia întru tóte cu parerea seu propunerea altui'a, pentru că numai decātu sa fia vorbitu ca e inimicu la binele comunu.

Noi asteptâmu și sperâmu venirea constituționalismulu civilu în patria. Sa ne gaséca nepregatiti ? Ce scôla, ce gimnastica mai buna pôte fi spre a ne deprinde în parlamentarismu, decātu sinódele parochiale, unde pôte vorbi, și a-si dá parerea fia-care crestinu. Chiaru constituirea civila aru trebui sa încépa dela comunele civili, eara sa n'apuce organizarea dela verfulu piramidei.

Quod difertur non aufertur. Déie-me de minciuna esitulu fericitu alu sinodulu tinendu în 17 Aprile, și scriitoriulu acestor'a va fi celu antâiu, care va strigá : gloria !

Eara, déca va fi și va fi, că sa nu ne putemu deslipi de aiulu (usturoiulu) Egiptulu, că sa n'ascultâmu de vocea Povătuitorulu spre a merge sa jertfim Domnulu : fia voi'a lui Ddieu, implinésca-ni-se sórtea, ce insusi ne o croimu, ca meritâmu.

Atunci vomu mai face caramidi pentru zidirile gigantice ale Faraoniloru și inca fâra paie, și inca în aceeasi mesura cate faceamu pe di candu ni se da paie — pâna candu Ddieu va tramite pe unu altu Moisi, că sa duca în pustia pe o generatiune neascultătoare, că acolo sa le remana ósele.

Inainte și dupa 20 Septembrie 1865.

Studii despre constitutiune și partide în Austri'a.

Sub acestu titulu vedemu ca cu nrulu 85 din Zkft s'a deschisu unu ciclu de articuli, despre care acelu diariu în o nota a sea ne face cunoscutu, ca studiele aceste esu din unu condeiu însemnatu. Atragemu și noi atentiunea asupra-le și în câtu ne iarta spatiulu colóneloru, ne vomu dá silinti'a a impartâsi și publiculu nostru cetitoriu dintr'ensii.

Celu dintâiu articulu au si aparulu în trei numeri și ne convinge pe deplinu, ca este esitu din o péna detersa și dela unu barbatu, care a urmaritu cu deamenuntulu tóte întemplerile politice ce privescu cestiunea Ungariei și a cestiuniloru impreunate cu dens'a. Eata articulu ;

I.

Continuitate de dreptu și necontinuitate de idei.

E cunoscutu ca cei ce au cuventulu celu d'antâiu în majoritatea dietei pestane privescu tempulu dela terminarea revolutiunei ungurești — ce au avutu de urmare firésca suspendarea legiloru din 1848 — pâna în diu'a de astadi, candu acele legi inca nu s'a readusu în viétia politica, candu — dupa cum privescu ei lucrulu — constitutiunea Ungariei cea suprimata cu puterea la 1849, inca nu e restatorita : de tempu mortu a cârui stâri de lucruri, dupa ide'a „continuității de dreptu“ suntu de a se considerá, că candu nu aru fi fostu nici odata în dreptu. Inca chiaru și adres'a din urma a casei deputatiloru din Pest'a se foloscesce de espressionea : „si e p t e s p r e d i e e e ani fura s m u l s i din viétia constituționala a natiunei“, și afurisesce totu ce s'a întemplat „de sieptesprediece ani fâra de influinti'a noastră“ și apoi cere că în fine sa se implinésca odata ceea ce prin evenimente fatale au fostu împedecatu acum de sieptesprediece ani a se implini, va sa dica, ca spre a se face destulu ideei de continuitate, simplu și fâra amana-

re, starea constituțională dinainte de acești șeptesprezece ani, asiă dăra legile din 1848 să se repună iarasi în putere.

Insa, se pôte pune întrebarea, ca idea de „continuitate de dreptu“, s'a privitu ôre de cât a barbati de statu unguri, precum se intempla astadi, totudeun'a de neatingibila și s'a și explicatu asiă? Au fostu tocm'a persônele, cari facu acum din acêsta idea, articolulu (inchieetur'a) celu d'antâiu a credenliu loru politicu, în totu tempulu acelor „șeptesprezece ani perduti“ totu de acêsta parere? Sêu, fiinduca pote aru fi fostu periculosu a pasi fără precauțetare cu asiă ce-va, celu putinu observat'au o tâcere precalculată, la a cãrei întielesu aduncu să se póta provocá acum candu nu t a c e r e a, c i v o r b i r e a e a u r u? Sêu din contra, la ceste de mai susu, fără de a se fi cerutu, fără de a fi fostu ôre cum din afara nevoiti, nu cum-va au cuprinsu acelea persône, din impulsu propriu, și inca în tempu mai îndelungatu, cestiunea ungara de statu altu feliu, nu o au prononciatu, aপরাতু si nu cum-va au cercatu a o realisá altufeliu? Cu alte cuvinte: ôre puté-s'aru dovédi, ca principiulu de continuitate de dreptu, paladiulu de astadi alu bârbatiloru unguresci de statu, d a t a t o r i d e t o n u, are și unu temei de c o n t i n u i t a t e d e i d e i în cele politice, sêu faptele necontestabile dovedescu cu totulul contrariulu?

În câtrâu au fostu îndreptate dorintiele Ungariei îndata și nemijlocitu dupa terminarea turburârilor celoru funeste din 1848 și 1849 și dupa aceea în unu siru lungu de ani? Cãtra vieti'a constituțională în legatura unitaria cu celelalte țeri ale monarhiei austriace! Se luptă contra regimentulu vienesu, contra burocratiei, contra îndârei cu oficiali, cari nu erau din țiera, contra separarei Voivodinei, contra suprimărei constituției dietale s. a. m. d., dar tôte aceste fără de a s'gudui câtu de putinu de sine întieles'a legatura a Ungariei cu celelalte părți ale monarhiei. Principiulu unității și neimpartibilității statulu austriacu, parol'a cea ponderôsă a tinerulu Imperatu, pètr'a din capulu unghiulu a chartei din 4 Martiu 1849 eră nedisputabilulu punctu de manecare la tôte pretenșiunile ce se credea ca suntu de a se face. Se făceau provocări la § 71 alu constituției nôue, în urm'a cãrui constituția Ungariei eră sustînuta întru atât'a, încãtu se putea aduce în consunțtia cu întregitatea statulu.

Unu corespundinte alu „Lloydulu“ din Tat'r'a arata în 1850 dorintiele, dela cari atârnu „unionistii“ conlucrarea loru la eșeptuirea unei uniuni duratôre pe basea constituției din 4 Martiu. Deja în Aprilie 1850, asiă dăra îndata dupa ce fã insurecțiunea (rescularea) domolita, au pasitu vre-o 24 domni unguri cu unu memorialu. În acel'a se gâsesce locul urmatoriu: „Dorinti'a generala a țierei de a avé influența la statorirea referințelor ei fiitôre, nu purcede nici decum din tendinti'a, de a face repasiri pe terenulu reformelor corespunditôre tempulu, de a pune pedeci formărei constituționale a statulu întregu, sêu de a pretinde pentru Ungari'a drepturi, și forme constituționale, ce aru amenință periculosu sêu întregitatea monarhiei sêu fiitôrea exercitare de puterea cea mai înaltă.“

Cuprinsulu acestui memorialu nu au fostu bine primitu numai de subsemnatorii lui. Chiaru „reformer-ii de pe atunci din țiera, cãrii firesce cu îngrodire aflara acum, cum s'au precipitatu de tare în ultra magyaromani'a loru, barbati radicali, de unu progresu, ce trebuia să și afle sfersitulu în fug'a de asaltu (în pripirea cea orbésca amu mai puté noi dice. Red.), — chiaru și acesti'a s'a implutu de bucuria, candu li-a venitu la urechi expresiunea dorintelor patriotice atâtu de afundu simțite“ *). În întielesulu acest'a se esprimara și publicistii ce mai însemnati de pe acelu tempu. Paulu de Somsich s'a încercatu la 1850 în Figyelmezô a chiari fică pe regimu despre pretenșiunile istorice ale Ungariei și totu odata despre modulu, cum acele s'aru puté aduce în legatura cu constituțiunea dela 4 Martiu, iară în scrierea sea: „Dreptulu legitimu alu Ungariei și alu regelui seu“ (Vienn'a, Jasper, Hûgel și Mainz) pag. 149 cuprinde simburele dorintiei sele în urmâtôrele cuvinte:

„Austri'a, Austri'a cea mare întrega să respecteze, scutésca și garanteze autonomi'a Ungariei; pentru acestu pretiu, Ungari'a, legata fără de aceea de monarhia prin succesiunea ereditaria, va fi legata și prin interesu.“

„O voce din Ungari'a“ în Lloydulu dela 16 și 17 Octobru 1850 se îndrepta câtra acei'a, „cãrii cã nisce speculanti de bursa a la baisse, speculeza la pierrea tinerei Austrie. Magiarulu pôte să faca din patri'a sea o a dour'a Polonia; elu pôte însa să faca din monarhia unitaria din Austri'a unita, o putere a lumii, iară pre sine de scutu, de muru aপরাতু, de colôna (stâlpu mare) alu Austriei celei nôue.“ Acea voce asigura ca asiă cugela toti acei'a „cãrii și înainte de acêst'a și acum mai multu cã ori și candu simtu, ca fără de Ungaria nu pôte fi Austria și fără de Austria nu pôte fi Ungaria.“

*) Retrospecte asupra memorialulu conservativiloru. Lipsi'a 1851. K. Fr. Köhler, p. 6.

Cetimu în L'avenir National:

„Nu scimu inca dèca Prussi'a a respunsu la not'a data de ambasadorele Austriei, dar chiaru de astadi putemu prevedea cum va fi acestu respunsu. Corespundinti'a provinciale, diaru ministeriale, red'etatu, se pôte dice, în biuroulu dlui Bismark, declara curatu ca declaratiunea pacifica, făcuta în numele Austriei de D. Karolyi, nu îndestulèza guvernulu Prussianu, și ca elu va continuá înarmările sele. Cãci dèca Austri'a chiaru, uitandu-si demnitătea sea, aru consimti a cede asupra cestiunei Ducatelor la somatiunile dlui de Bismark, acêst'a n'aru fi inca destulu. Ce voiesce Prussi'a, ce declara fôrte tare ca voiesce, este o reforma federale, nu în unu sensu democraticu, dar o reforma ce-i va dá o autoritate absoluta asupra Staturiloru mici, și-i va asigurá o suprematia necontestabile în confederatiune. Pentru a accentuá sensulu în care Prussi'a voiesce să respundia pactulu federale, este în deajunsu de a însemná ca, corespundinti'a provinciale, proclama urgenti'a astei mesuri basându-se, „pe respunsurile putinu satisfactôre ce Staturile cele mici, au făcutu la not'a circularia a ministrulu berlinesu.“

„Prussi'a nu provôca dar numai pe Austri'a, dar inca și confederatiunea întrega. Afiarea ducatelor Elbei, nu este decãtu unu pretextu. Ambițiunea lui Frideric-Wilhem, nu se multiamesce numai cã atâtu, Elu voiesce astadi ce-va mai multu. A mediatisá Germani'a dela Norda. Acêst'a este nôu'a programa cu insolenția alisiată de Prussi'a.

„Staturile mici suntu asiă de amenințiate de Prussi'a încãtu înarmèza. După Baviari'a ièca Wurtemberg, care se pune pune pe picioru de resnoiu.

„Este învederatu ca guvernulu prussianu nu s'aru înaintá cu atât'a sumetia, dèca nu s'aru simti sprijinitu. Alianti'a italiana n'aru fi de ajunsu pentru a esplicá fanfaronadele Berlinesci. D. de Bismarck trebuie să se radime pe ce-va mai multu de câtu ast'a. Să sperâmu însa ca, isi face socotèl'a fără ospetarulu seu.

„La London, alarmarea a luatulu loculu securantiei ce se stabilise de câte-va zile. Cã totudeun'a escesulu increderei este urmatu de o reacțiune desordinată. Se prevede nu numai resbelu între Prussi'a și Itali'a de o parte, cu Austri'a de cealalta, dăra se vorbesce chiaru de intrarea în resbelu a Franciei. — Despre Itali'a aste prevederi paru a fi drepte. Diariele ne aduca noutăți cu totulul resbelice. Trupele se concentra: la Bologna, 80,000 ômeni suntu gătiti, înarmati, gal'a de a intrá în campania. Drumurile de feru trasportă munitiuni, merinde, și totu materialulu de resbelu. La Florenti'a, se anuncia intrunirea generaliloru principali. În fine, flot'a italiana se dirige spre adriatic'a.“

În ultimulu momentu primimu o depesă ce ne aduce respunsulu făcutu de ministrulu dela Hesse-Darmstadt la not'a prussiană Guvernulu dela Hess-Darmstadt a declarat ca va intrá în campania contra puterei ce va turburá întâiu pacea federale. „Rom.“

Principatele române unite.

Referatulul Domnulu Ministrulu Secretariu de Statu la departamentulu cultelor și instrucțiunei publice, câtra consiliulu de ministri.

În mijloculu preocupatiuniloru de reforme regeneratôte ale țierei nôstre, nu trebuie să uitâmu, dloru ministri, ceea ce datorimu limbei și literelor nôstre nationale. Limb'a poporulu român, etern'a dovêda a latinității țierei nôstre, reclama imperiosu cultulu seu, subt pedepsă de a nu mai putea servi de veicula cugătării nationale în nôu'a sea desvoltare.

Cultivarea limbei e reclamata imperiosu, dloru ministri, și de alte diverse impregiurări. Fericit'a reintrodere fără suficiinte pregatiri a literelor vechi latine, în scrierea româna de o parte, de alta introducerea în limba a nenumarati termini de jurisprudentia, cu nôuele institutiuni și legi, au ocasionatu, nu trebuie să ne ascundemu acêst'a, o asiă de mare perturbare în mersulu și desvoltarea normala a limbei, în catu astadi, mai multu decãtu ori candu, domnesce în privinti'a ei o adevărata confusiune și anarhia. Acêsta anarhia și confusiune preocupă seriosu nu numai pe Români din Principatele unite, dar și pe cei din provincie dependente de puteri straine.

Guvernamentele nationale, dloru Ministri, nu potu considerá cu ochi indiferenti o asemenea stare de lucruri. Istori'a ne arata în adevèru, câtu suntu de mari influențele literarii asupra spiritulu și însuși caracterulu nationale. Esista o legatura intimă și nedestructibile între cugêtare și expresiunea ei esterna. A regularisá, a fixá, a stabili acea expresiune și forma esterna, este a regularisá și dá stabilitate însuși cugêtării. Din acestu punctu este o datorie nunumai nationale, dar și de prudintia pentru guvernamentu, cã sa-si pörte atentiunea și îngrijirile sele asupra fazei prin care fortia lucrurilor impinge limbagiulu nationale. Cãtra acestu considerantu concurgu și laudabilele donatiuni facute în interesulu culturai limbei nationale. Întra aceste donatiuni este acea a repausatulu D. Vangele Zappa. Anca dela primirea sumelor donate, Ministeriulu cultelor și instrucțiunei publice a înaintat, în întie-

legere cu Consiliul superior de instructiune publica, diferite concursuri literare, cari tóte au ramas pãna astadi fãra de nici un rezultat, si acést'a lesne se póte esplicã, dloru ministri, a asceptã dela concursuri facerea unui dictionariu român, séu fia si elaborarea unei definitive gramatice romãne, erã a asceptã imposibilu. Ceea ce la alte popóre a fostu lucrãri a dieci de ani si a numeroase societãti, cum puté sa se capete dela cunoscintiele, ver câtu de profunde fia ele, ale unui singuru individu?

Acestea considerandu-le subsemnatulu, de acordu cu spiritulu dispositiuniloru donatoriloru, si ascultandu si consiliulu de instructiune publica, a schitiatu, prin anexatul regulamentu, cadrulu unei societãti menite a dã tierii intr'unu tempu câtu mai apropiatu acele dóue mari colonate ale tempului seu literariu, gramatic'a si glosariulu limbei.

Regulamentulu acest'a prevede, dloru Ministri, formatiunea societãtii literaria romana de membrii din tóte provinciile locuite de romãni. In adeveru gramatic'a si dictionariulu doritu nu trebuie, nu potu sa fia ale cutãrui dialectu român, ci gramatic'a si dictionariulu limbei romãne. Guvernãmintele sub scutul caroru Ddieu a asediatu pe o parte din natiunea romãna, nu potu decâtu sa aplaude la formatiunea acestei societãti cu totulu literarie, gramaticale si lexicografice. Austri'a, in sinulu cãrei'a Principatele unite a reafiatu la unu momentu datu in Ardél, continuatu sirulu istoriei sele intreruptu dela Neculcea, Austri'a sub scutul cãrei'a s'a inceputu cultur'a limbei romãne, atunci pe candu domnii vitregi o alungasera din curtea loru in Moldov'a si Munteni'a; Austri'a care a simtitu ea insãsi dificultatea ce simte astadi si guvernulu român in privinti'a scrierei limbei nóstre, dupa cum se dovedesce din intrebãrile ce, in 1860 si alte dati, a fãcutu acestui'a in privinti'a ortografiei cu litere latine, suntemu sicuri, dloru ministri, ca va privi cu multãmire impartirea la lucrãrile acestei societãti a invetiãtilor romãni din Ardél si Bucovin'a.

Nu ne indoimu nici unu momentu despre bun'a vointia si concursulu si a celorlalte guvernãminte, sub care stau alte provincii romãne, candu e vorb'a de instituirea unei societãti esclusiv filologice.

Tare de acést'a convingere, subsemnatulu nu se indoiesce ca inca la 1 Augustu viitoriu, societatea literara va fi constituita si ca ea prin statutele speciali ce i'si va dá, va determinã modalitatea dupa care in scurtu tempu sa putemu avea bazele culturai limbei. Dictionariulu si gramatic'a romãna, singurul mijlocu prin care se va putea pune capetu marei confusiuni ce domnesce astadi, si care, durandu, nu póte avea decâtu rele influenti asupr'a insusi spiritului nationale.

Asteptu prin urmare, dloru ministri, aprobarea DVóstra, asupr'a anexatului regulamentu, spre alu supune apoi studiulu Consiliulu de Statu, confirmãrei Inaltei locotenintie.

Ministru Secretaru de Statu la departamentulu instructiunii publice si alu cultelor, C. A. Rosetti.

Locotenintia Domnèsca a Principatelor unite-romãne.

La toti de fatia si viitori sanetate:

Piindu ca doi locotenenti si anume: DD. Lascaru Catargiu si generalulu Nicolae Golescu, se duc spre a visitã mai multe judetie ale Romaniei;

Amu decretatu si decretãmu:

Art. 1. Ministrii sub presiedinti'a dlui Locotenentu domnescu Colonelu Nicolae Haralambie, voru espeduã lucrãrile guvernului; iara la casuri urgente voru referã prin telegrafu, si primindu consimtiementulu si celoru alti doi locotenenti voru luã mesurile trebuincióse.

Art. 2. Consiliulu Ministriloru este insarcinatu cu executarea decretulu de fatia.

Datu in Bucuresci la 30 Martiu, anulu 1866.

Generalu Nicolae Golescu, L. Catargiu, N. Haralambie.

Ministri, Ioann Ghic'a, Dimitrie Ghic'a, Ioann Cantacusin, D. Sturz'a, Majoru D. Lec'a, C. A. Rosetti, P. Mavrogheni.

Inalta locotenintia domnèsca.

Evenemintele dela 11 Februaru au fostu consecinti'a inevitabile a indignãrei generale in contr'a unei sisteme de calcãri de legi, de arbitrariu si de coruptiune, care a sdruncinatu adencu temeliile societãtii nóstre, si a pusu in pericolu si simtiulu legalitãtii si consciinti'a pentru binele publicu.

Aceste calcãri de legi chiama imperiosu raspunderea acelorã cari adusesse tier'a pãna la marginea peirei.

Subscripii gasescu dara de a loru datoriu, a veni inaintea Inaltei Locotenintie Domnesci si a propune darea in judecata a Ministerulu fostulu Domnitoriu din 14 Iuniu 1865, si anume a dloru: Nicolae Cretulescu, generalu Ioann Florescu, Nicolae Rosetti Balanescu, generalu Savel Manu si Dimitrie Cariagdi.

1) Pentru violarea constitutiunii tierii, insusindu-si puterea executiva, drepturi ale puterii legislative;

2) Pentru calcarea de legi, iara mai alesu a legiloru financiare, creãndu o datoriu flotanta in bonuri ale tesaurulu, dandu concessiuni si facendu chieftueli in contr'a lezei comptabilitãtii generale a Statulu si a lezei budgetare si alte asemenea;

3) Pentru risipire de sume insemnate de bani publici.

Redactoru respundiatoriu Nicolau Cristea,

Procurorulu generalu pe lângã Inalt'a Curte de Justitia si de Casatiune sa fia invitatu a desvoltã capii acusatiumi.

Suntemu cu celu mai profundu respectu ai Inaltei Locoteninti Domnesci, Ministri Secretari de Statu.

Ioann Ghic'a, Dimitrie Ghic'a, C. A. Rosetti, D. Sturz'a, I. Cantacusin, Majoru D. Lec'a, P. Mavrogheni;

No. 767 Martiu 29.

Varietãti.

*** Espositiune generala de industria in Vienn'a, se va tiné in 1870, spre care scopu la pr. n. decisiune are a se radicã unu edificiu in „Prater“, livadi'a circului (circuswiese).

** „Progresu“lu Scriere populara pentru tieranii romãni, respective fasciãra I, au esitu de sub tipariu si cuprinde in sine urmatórele materii:

Lips'a de scrieri popularie, pagin'a 1.— Ortograficu 5.— Sa fimu cu mai multa grige pentru inavutirea poporulu 9.— Cum a fostu nu mai merge 17.— Catechismu agronomicu 22.— Societãti de imprumutu 41.— De unde ne venira plantele cele mai folositoare 47.— Udarea rationala a pomiloru 51.— Tabel'a aratãtoare a dileloru candu fãta vitele cornute 53.— Observãri la nesce observatiuni 55.— Oratiune tinuta la nuntille tieranesci in Romani'a (poesia populara) 61.— Sierpii jucatori (cu ilustratiune) 65.— Locuitorii de Americ'a (cu ilustratiune) 66.— Jert'ã de ómeni in Mecsico (cu ilustratiune) 72.— Ursulu furnicariu (cu ilustratiune) 65.— Trei invetiãturi bune 77.— Revederea (poesia) 79.— Insemnãri statistice 81.— Notitie folositoare 84.— Invetiãturi si adeveruri 86.— Varietãti 87.— Poesii populare 92.— Umoresticu 95.

Impressiunea ce o face lectur'a fasciãrei asupr'a omului e placuta si „Progresulu“ nu are nedreptu candu arunca, ca directiunea literaturei de astadi s'a cam departatu de poporu. Ne pare fórte bine ca in idei se intalnesce „Progresulu“ cu cele ce se scrisese la tempulu seu si in fói'a nóstra, idei, care asemenea radiana fericirea si prosperarea natiunii mai multu in desvoltarea sea interna, decâtu in §§. Un'a impregiurare dupa parerea nóstra trebuie sa amintimu aici si adeca, ca observãrile fãcute in corespundinti'a dela Ofenbai'a (apar. in T. R.) trebuie mai cu crutiare considerate, cu atãtu mai vertosu cu câtu, dupa cum e co nvinsu si „Progresulu“, s'a fãcutu in tóta inocinti'a. Ortografi'a si limb'a populara inca recomanda multu scrierea si de aceea credemu ca „Progresulu“ va corespunde intru tóte si pe venitoriu numelui ce póta.

— „Z u k u n f t.“ diuariu pentru interese slavice si romãne aduce acum corespundintie regulate din diet'a ungurésca din pën'a unui publicistu care sta in referentie de aprópe cu deputatii slavi si romãni. Pretiulu de prenumeratiune pe unu $\frac{1}{4}$ de anu 3 f. 50 xr. pe luna 1 f. 30 xr.

** Din Lipsi'a se scrie ca amesuratu unei decisiuni a ministeriulu de finantie de Saxoni'a se potu admite (lasã) la esamenu pentru serviciulu postal si persóne de sexulu femeiescu dupa ce au trecutu verst'a de 18 ani. Bine aru fi sa se admita si la serviciulu telegraficu, cãci s'aru contribui multu la pastrarea secretelor.

— Pentru lipsitii din Transilvani'a. O familia prin M. G. 2 f. 22 xr.

Nr. 11—2

Concursu.

Pentru întregirea statiunilor vacante de invetiãtoriu din comunele Brosceni si Colnicu in Comitatulu Carasiului, protopresbiteratulu gr. or. alu Oravitiei se eserie prin acést'a concursu.

Cu aceste statiuni suntu impreunate urmatórele emolumente anuale:

I. in Brosceni:

in bani gat'a 120 fl. v. a. in naturale: 20 metrete de grãu, 20 metrete cucuruзу, 10 orgii de lemne, 100 ponti lardu, 100 ponti sare 25 ponti luminãri, 2 jugere de pamentu si locuintia libera;

II. in Colnicu.

in bani gat'a 100 fl. v. a. in naturale: 20 metrete de grãu; 20 metrete de cucuruзу, 10 orgii de lemne, 100 ponti lardu, 100 pf. sare, 15 ponti luminãri si 2 jugere de pamentu.

Doritorii de a ocupã aceste posturi de invetiãtori voru avea a indiestrã petitiunile loru concursuale cu estrasulu de botezu, cu atestatele despre absolvirea cu bunu sporiu a cursulu pedagogicu in institutul preparandialu din A r a d u, despre serviciulu de pâna acum si despre purtarea loru morala si politica si astfeliu indiestrandu-le le voru substerne Venerabilulu Consistoriu dreptumaritoriu alu Eparchiei Caransebesiulu pâna la 25 Aprile 1866 calendariulu nostru vechiu.

Din siedinti'a Consistoriala tinuta in Caransebesiu la 17 Martiu 1866.

Burs'a de Vienn'a.

Din 9/21 Apriliu 1866.

Metalicele 5%	55 60	Actiile de creditu	133 30
Imprumutulu nat. 5%	61 60	Argintulu	104 50
Actiile de banca	679	Galbinulu	5 02

Editur'a si tipariulu tipografiei archidiecesane.